

Desavinences filosòfiques: la polèmica Camus-Sartre

Albert Camus i Jean-Paul Sartre, dues de les mentes més destacades del segle XX, van mantenir una estreta connexió al llarg de les seues carreres. En el centenari del naixement de Camus, 'Der Spiegel' recorda la famosa amistat entre ambdues personalitats i l'enfrontament ideològic que, a la llarga, hi va posar fi.

Què és un home famós? Albert Camus va escriure en el seu diari el 1946 que era "aquell de qui el nom de pila no importa". Aquesta definició s'adequa, sens dubte, a Camus, qui hauria complit 100 anys el 7 de novembre, i també s'ajusta al seu gran adversari, Jean-Paul Sartre, que, tot i ser vuit anys més gran, va viure 20 anys més.

Camus i Sartre van ser els protagonistes intel·lectuals de París durant els anys de la postguerra: els existencialistes, els mandarins i l'avantguarda literària. Es van convertir en figures icòniques dels conflictes ideològics de la segona meitat del segle XX. La seua rivalitat va suscitar debats intel·lectuals a França i arreu del món.

La discussió que Camus i Sartre van mantenir públicament a l'estiu de 1952 fou una fita, un moment decisiu que marcava un distanciament polític. Aquesta ruptura, en plena guerra freda, va donar lloc a dos bàndols. Durant dècades, la gent es preguntaria: Sartre o Camus? Hauríem d'aspirar a un món millor en el futur al preu d'acceptar ara el terrorisme d'estat? La política revolucionària de masses defensada per Sartre en nom del marxisme sembla que defensa aquest sacrifici. O ens hauríem de negar a sacrificar les persones per un ideal, com propugnen els principis humanistes de Camus?

Camus i Sartre es feren ombra des del principi. Tots dos eren grans narradors, dramaturgs i assagistes, a més de crítics de literatura i de teatre, filòsofs i caps de redacció. A més a més, compartien també editor. Continuant amb els paral·lelismes, ambdós van ser guardonats amb el Nobel de literatura. Camus va mostrar una gratitud commovedora quan va acceptar el premi el 1957; Sartre en va refusar amb arrogància el nomenament el 1964, assegurant-se de subratllar que no se sentia insultat "perquè Camus l'haja rebut abans que no pas jo", com va dir llavors.

La companyia de les dones. Tampoc no és sorprenent que compartiren encara una particularitat més: tots dos preferien la companyia de les dones a la dels homes. "Per què les dones?", es preguntava Camus en el seu diari el 1951. "No puc suportar la companyia dels homes; o et lloeo o et jutgen, i jo no suporto ni una cosa ni l'altra", havia estat la seua resposta. L'any 1940, Sartre havia fet servir gairebé les mateixes paraules en el seu diari i havia assenyalat que "m'avorrisc enormement en companyia dels homes" mentre que "és ben estrany que la companyia de les dones no m'entretenga".

Foren considerats amics i aliats durant molt de temps. Això no obstant, Camus no amagava el fet que cada

Malgrat les agres polèmiques entre dues de

vegada se sentia més distanciat de la camarilla d'intel·lectuals parisencs que envoltava Sartre i la seua companya, Simone de Beauvoir. Per més que debatera amb la resta, o passara llargues nits bevent, ballant i practicant l'art de la seducció, Camus continuava sent un genet solitari.

Sartre tenia enveja del francès d'Algèria, atractiu i idolatrat per molts; "el murri rondaire de l'Alger", l'anomenaria més tard. Sartre es considerava fill de la burgesia francesa i es va esforçar per desvincular-se obertament de la seua procedència. Per contra, Camus estava orgullós dels seus orígens humils i mai no va negar les seues arrels.

Aquests dos homes ambiciosos es conegueren personalment per primera vegada en plena guerra, al París ocupat de l'estiu de 1943. Camus es

les ments més brillants del segle XX, en morir Camus, Sartre encara el va descriure com “probablement l’últim amic de veritat que vaig tenir”.

va presentar amb motiu de l'estrena de l'obra de Sartre *Les mosques*. Llavors, un grup d'artistes i filòsofs es reunien regularment en cases particulars i en les cafeteries de Saint-Germain-des-Prés, al cor de París. Aviat, però, van sorgir rivalitats, molt abans que arribara a orelles del públic qualsevol indici d'antagonisme intel·lectual. Els conflictes –res estrany, d'altra banda– sovint van estar relacionats amb les dones.

Sartre es va qüestionar en una ocasió si no devia buscar la companyia de les dones per “alliberar-me de la càrrega de la meua lletjor”. A principi de 1944, va escriure una carta a Simone de Beauvoir –amiga de tota la vida–, en la qual la informava de la seua victòria sobre el seductor Camus. La història tenia a veure amb una tal Tania, la germana de la qual havia preferit parlar bé

d'ell: “En què penses, corrent al darrere de Camus? Què és el que vols d'ell?”, li havia preguntat la germana. Havia dit que Sartre era més bona elecció, que era millor home i més agradable.

La gestació de la discòrdia ideològica. Aquests jocs infantils van preparar el terreny per al “debat teòric d'època” –com en diu el filòsof francès Bernard-Henri Lévy– que va esclatar al cap de pocs anys. Per a complicar encara més les coses, sembla que de Beauvoir va mostrar un interès eròtic per Camus; ell, però, va rebutjar les seues insinuacions.

Durant un temps van mantenir encara el to cordial. Quan Sartre va viatjar als Estats Units el 1945 i va parlar de “la nova literatura a França”, la va presentar com el “resultat del moviment

de resistència i de la guerra”, afegint que “el millor representant n'és el jove Albert Camus”.

A la primavera de 1944, Camus es va convertir en el cap del diari clandestí *Combat* i, després que França fóra alliberada pels aliats i la publicació es legalitzara, va continuar sent-ne l'editor en cap durant molts anys. Els seus articles van ser el tema preferit de la ciutat de París, i la reputació que es va guanyar com a periodista en la resistència francesa va contribuir a la seua fama i el seu reconeixement.

Sartre, que va fundar la revista *Les Temps Modernes* el 1945, va tractar de convèncer Camus de la importància de promoure una escriptura socialment compromesa, o *littérature engagée*. Va assenyalar que, des de la clandestinitat, la resistència havia après que la lliber-

Camus, amic de Sartre per molt de temps, no va amagar el seu distanciament de la camarilla d'intel·lectuals que l'envoltaven a ell i la seua companya Simone de Beauvoir (amb ell a la foto).

tat de paraula havia de ser defensada, i ara era el moment que els escriptors es "comprometeren completament" en les seues obres amb els temes polítics.

Camus va reaccionar en el seu diari: "Preferisc persones socialment responsables a literatura socialment responsable". Es va negar a etiquetar a ningú de "servent del capitalisme" simplement per haver escrit un poema sobre la bellesa de la primavera.

I el 1946, es va indignar quan Sartre va rebutjar les seues preocupacions morals sobre la Unió Soviètica amb l'argument que, si bé la deportació de diversos milions de persones a l'URSS era més greu que el linxament "d'un sol negre", el linxament era el resultat d'una situació històrica que havia durat molt més temps que no pas la Unió Soviètica.

Va esclatar la desavinença, però es va limitar inicialment a un petit grup d'intel·lectuals. Per a Camus, els intents de justificar el sacrifici de persones per un ideal superior resultaven una idea odiosa. En una ocasió, va abandonar una de les reunions amb una portada.

Oposició fèrria. Camus utilitzà la literatura com a un mitjà per a defensar la pròpia postura. En la seua novel·la *La pesta*, publicada el 1947, va escriure: "Però m'asseguraven que

aquestes morts eren necessàries per a l'edificació d'un món nou en el qual l'assassinat deixaria d'existir. Això era veritat, fins a cert punt, i tanmateix, potser sóc jo que no sóc capaç de mantenir-me ferm en la creença d'aquest ordre de veritats". L'amarga ironia del text revela l'acritud creixent entre Camus i Sartre.

En aquells moments, Camus era a la cúspide de la seua fama. *La pesta* va vendre centenars de milers de còpies i va ser un èxit a tot el món. Encara més, el seu assaig *El mite de Sísif*, publicat el 1942, va continuar sent una obra molt llegida i debatuda a escala internacional durant els anys de la postguerra.

Com a escriptor, Camus, el noi d'Algèria que va estudiar filosofia a la Universitat d'Alger, havia superat el seu rival Sartre, l'estudiant d'elit de l'École Normale Supérieure.

Amb el tractat filosòfic *L'home rebel* —un assaig amb extensió de llibre publicat a la tardor de 1951 que traça un futur digne per a la humanitat—, Camus creà una obra mestra de la filosofia en la qual es va presentar, una vegada més, com un teòric. Tanmateix, no va preveure la dura oposició que li arribaria per part de l'escena intel·lectual parisenca que envoltava Sartre.

Encara hi havia prou respecte mutu per a imprimir a *Les Temps Modernes* un capítol en resposta: *Nietzsche et le*

nihilisme (Nietzsche i el nihilisme). Camus esperava suscitar un debat, però el que va seguir a la publicació va ser el silenci absolut. Passat el temps, Sartre va manar fer una crítica tardana de l'obra. Va assignar la feina a un jove membre del personal. No fou un gest gaire amistós, sobretot perquè el crític va aprofitar l'entrada en escena per anar a per totes: va destrossar Camus.

L'incident va fer que Camus, susceptible a les crítiques i familiaritzat amb la polèmica, se sentira profundament ofès i cometera l'error d'enviar una llarga rèplica. El que va seguir va ser la dissolució tràgica del que havia estat una amistat. Camus, que durant un període de la seua joventut havia sigut membre del Partit Comunista, va rebutjar amb vehemència la insinuació que s'haguera convertit en un dretà només perquè havia estat aplaudit per aquest sector polític i es va negar a definir-se com un marxista.

Com a resposta va preguntar quina era la posició que els seus adversaris pretenien assumir respecte als crims de Stalin i del comunisme soviètic. De què servia "alliberar teòricament l'individu" quan un permetia que "l'home siga sotmès sota certes condicions"?

Sartre es va sentir desafiat. La seua rèplica, que es va imprimir en la mateixa edició, va ser implacable. L'escrit és insidiós i maliciós, però també constitueix una magnífica obra mestra sobre polèmiques personals. Aquest repudi des dels sagrats recintes de la política i la filosofia estava destinat a fer mal: Sartre volia esclafar Camus.

Ja en la primera frase, Sartre trenca tots els lligams: "Estimat Camus, la nostra amistat no va ser fàcil, però la trobaré a faltar". Això és una broma sense importància si tenim en compte les al·legacions i la maldat que segueixen en l'interrogatori a Camus com a teòric: "I si el vostre llibre fóra senzillament testimoni d'incompetència filosòfica?". I continua assestant: "I si el vostre raonament era incorrecte? I si els vostres pensaments foren vagues i banals?".

I a la fi, Sartre es delata. "Sí, Camus, com a vós, em semblen inadmissibles aquests camps de treball [el gulag soviètic], però igualment inadmissible és l'ús que l'anomenada 'premsa burgesa' en fa cada dia". Això exigia una res-

posta. Camus va escriure una rèplica, però la va guardar en un calaix.

Un odi reprimit durant molt de temps. Camus ja no volia seguir el joc. Estava paralytitzat per “aquest sobtat esclat d’odi reprimit durant tant de temps”, com va escriure més tard a la seua dona. Es va retirar del camp de batalla. “Presumptuosos de l’esperit revolucionari, nou-rics i fariseus de la justícia”, va escriure en el seu diari de l’escena intel·lectual, afegint: “Hi ha tramples, insults, la denúncia d’un germà”.

Quan Camus va rebre el premi Nobel al cap dels anys, semblava relaxat en respondre sobre la seua relació amb Sartre en la conferència de premsa a Estocolm: “La relació és excepcional, *monsieur*, perquè les millors relacions són aquelles en què l’un no veu a l’altre”. En diverses entrevistes i discursos, va subratllar de nou que ell sempre havia considerat que un escriptor no podia eludir “les tragèdies de la seua època”.

“Nosaltres, els escriptors del segle XX, mai no tornarem a estar sols”, va dir a Suècia. “Ben al contrari, hem de ser conscients que no podem escapar de la misèria comuna, i que la nostra única justificació, si és que n’hi ha cap, és que –en la mesura que som capaços– donem veu als qui no en tenen”.

Des de la perspectiva actual, és fàcil veure que la història ha demostrat que Camus tenia raó. Tanmateix, fins al dia de la seua mort, ell va sentir que era un home derrotat i menyspreat pels principals corrents d’esquerra a Europa. Sartre, a qui la nova onada

Les Temps Modernes, fundada per Sartre, i eventualment camp de batalla dels dos pensadors

de judicis en el bloc de l’Est no va afectar particularment, va quedar com el campió de la batalla i, anys després de la mort de Camus, es va convertir en la icona de les protestes estudiantils de 1968.

El triomf aparent de Sartre. Sartre gaudia de la seua popularitat, va marxar en manifestacions, va adreçar discursos a treballadors en vaga i va aconseguir ser arrestat. A més, va defensar la Revolució Cultural Xinesa i va mostrar simpatia per dictadors com ara Castro i Kim Il Sung i pels actes de terrorisme comesos per la Fracció

de l’Exèrcit Roig d’Alemanya (RAF –Rote Armee Fraktion–).

En una entrevista amb *Der Spiegel* el 1973, Sartre va dir que hi havia forces revolucionàries que trobava “interessants, com per exemple el grup Baader-Meinhof [nom amb què es coneixia la RAF]”. Però que, probablement, havien aparegut “massa aviat”. El desembre de 1974, va visitar Andreas Baader a la presó de Stammheim [a Stuttgart, Alemanya].

Tal vegada Sartre s’hauria estalviat certes aberracions si el seu estimat adversari encara haguera estat present com un igual capaç d’aconsellar-lo i advertir-lo amb criteri.

Quan Camus va morir a 46 anys en un accident de cotxe al gener de 1960, Sartre va escriure un homenatge colpidor. “Per a tots aquells que l’estimaven, la seua mort és d’una absurditat insuportable”, va dir. Ara Camus era de sobte indispensable: “Fóra el que fóra el que haguera fet o decidit, Camus no hauria mai deixat de ser una de les forces primordials de la nostra activitat cultural ni de representar a la seua manera la història de França i d’aquest segle”.

Quinze anys més tard –i cinc anys abans de morir–, a Sartre, de 70 anys, li van tornar a preguntar en una entrevista per a *Les Temps Modernes* sobre la seua relació amb Camus. Vet aquí la seua resposta: Camus fou “probablement l’últim amic de veritat que vaig tenir”.

Volker Hage

© *Der Spiegel*

Traducció d’Alba Collado

NOVETATS 3i4

Edicions Tres i Quatre / València

Pots seguir-nos a
Facebook i Twitter

Visita la nostra botiga virtual
en www.tresiquatre.com